

Keisarin ja valtion vuoksi

**Keisarillisen Japanin valtion-shintolaisuus ja keisarinpalvonta kahden eri
aikalaisteoksen näkökulmasta**

Oulun Yliopisto
Historiatieteet
Historian Kandidaatin – tutkielma
31.5.2017
Aleksi Oksanen

Sisällys

Johdanto	3
1. Alfred Stead ja Japanin patriotismi	10
1.1 Näkemys keisarin palvonnasta.....	10
1.2 Bushido	12
1.3 Japanin uskonnonvapaudesta.....	13
2. Kato ja mitä on shintolaisuus	16
2.1 Shintolaisuuden tärkeys.....	17
2.2 Keisarinpalvonnan merkitys.....	19
2.3 Shintolaisuus, valtio ja koulutus.....	20
Loppulause	22
Lähteet ja tutkimuskirjallisuus	24

Johdanto

Tämän tutkimuksen aiheena on Japanin valtion-shintolaisuus ja sen ehkäpä tärkeimpänä osana oleva keisarinpalvonta. Valtion-shintolaisuus oli Japanin alkuperäisuskonnon shintolaisuuden muoto, jonka katsottiin olevan osa niin kutsuttua pyhättöshintolaisuutta. Se vaikutti Japanissa vuosina 1868–1945. Japanin keisaria palvottiin jumalana ja japanilaisia pidettiin jumalaisena kansana.¹ Valtion-shintolaisuus oli siten yksi tärkeimpiä ajavia syitä Japanin kansan vahvan nationalistisuuden takana. Sen voi katsoa toimineen perustelevana syynä Japanin valloituspolitiikalle II maailmansodassa. Valtion-shintolaisuuden voi katsoa edelleen vaikuttavan vähäisesti Japanissa, merkittävimmin Yasukuni-pyhäkön myötä.²

Tutkimustehtävä ja keskeiset käsitteet

Tutkimustehtävänä on selvittää, miten kahdessa erilaisessa aikaisteoksessa käsitellään valtion-shintolaisuutta ja keisarinpalvontaa ja vertailla niitten näkemyksiä. Näkemyksiä vertailemalla voidaan selvittää esimerkiksi, miten ne kuvastavat teosten mahdollista päämäärää tai niiden kontekstia. Tutkimus on rajattu käsittelemään juurikin valtion-shintolaisuuden aikaa vuosina 1868–1945. Tutkimuksessa käsiteltävät aikaisteokset sijoittuvat tähän samaan aikaikkunaan.

Tutkimuskysymyksiksi olen asettanut: miten näissä kahdessa teoksessa käsitellään valtion-shintolaisuutta ja keisarinpalvontaa, mitä samanlaisuuksia tai eroja on ja miten niitä voidaan selittää, miten teoksien käsitykset saattavat kuvastavaa esimerkiksi kirjoittajien kansallisuutta, teosten julkaisuajankohtaa tai teosten kohderyhmää? Käytännössä siis vertaillaan teoksia liittyen tiettyyn teemaan eli tässä tapauksessa

¹ Vesterinen 2012, 236.

² Yasukuni-pyhättö on 1869 Tokion keisarillisen palatsin lähetyville perustettu pyhättö, joka on pyhitetty alun perin Meiji-restauraatiossa kuolleille sankareille. Myöhemmin sinne pyhitettiin kaikki Japanin sodissa kuolleet, muodostaen niin kutsutun sodissa kuolleiden – kultin. Valtio on edelleenkin osittain tukenut sen toimintaa ja Kiina ja Korea usein protestoivat kovasti Japanin pääministerin virallisia vierailuja sinne, varsinkin koska sinne on pyhitetty II maailmansodan aikaisia sotarikollisia. Hardacre 1989, 90-92, 145-149.

keisarinpalvontaan ja valtion-shintolaisuuteen ja selvitetään syitä näkemysten mahdollisille eriävyyksille ja samanlaisuuksille.

Tutkimuksessa olevista käsitteistä. Shintolaisuus tarkoittaa Japanin alkuperäisuskontoa. Sen voi katsoa olevan animistinen, koska siinä uskotaan kaikkialla luonnossa asuviin henkiin.³ Näitä henkiä kutsutaan nimityksellä *kami*. Kami käsittää myös myyttien jumalat kuten Izanagi ja Izanami, jotka myytin mukaan loivat Japanin saaret. Kameja ovat myös suuret jumalaiseksi koetut asia, esimerkiksi Fuji-vuori. Kami tarkoittaa myös suurta tai ylempää, joten kameja ovat myös kauan sitten asuneet esi-isät sekä korkeampi arvoiset ihmiset kuten keisari.⁴Kami on siis hyvin monimuotoinen käsite.

Itse nimi shintolaisuus sekä sen pyhäköt ja temppelit ilmestyivät shintolaisuuteen vasta 500-luvulla buddhalaisuuden saavuttua Japaniin.⁵ Shintolaisuus on länsimaisesta näkökulmasta hyvin erikoinen uskonto. Siitä puuttuu kaikki mikä länsimaisessa näkökulmassa muodostaa uskonnon. Esimerkiksi dogmit, pyhät kirjat tai ylipäättänsä tietty yhteinen oppi jota seurataan.⁶

Itse termi valtion-shintolaisuus tarkoittaa vuosina 1868–1945 Japanissa toiminutta shintolaisuuden lahkoa, joka käsitettiin ”Japanin kansan uskontona”. Valtion-shintolaisuuden ideologisen taustan voi katsoa syntyneen Tokugawa-kaudella 1600–1867. Kungfutselaiseen ajatteluun pohjautuva valtiollinen *Kokutai*-ideologia⁷ muuttui ajan filosofien, kuten kansallisopin *Kokugaku*-koulukunnan⁸ Motoorin Norinagan (1703–1801) toimesta hyvin shintolaiseksi, pohjaten oppinsa nationalistiseen ideologiaan Japanista ja jumalaisesta keisarista. Sen voi katsoa olleen tärkeä vaikuttaja shogunaatin

³ Vesterinen 2012, 25.

⁴ Vesterinen 2012, 95-107.

⁵ Vesterinen 2012, 32-35.

⁶ Vesterinen 2012, 23-25.

⁷ Kokutai-termi tulee alun perin Kiinasta, tarkoittaen hallituksen muotoa tai kansallista olemusta, Japanissa se muuntui käsittämään Japanin omanlaiseksensa ja muita paremmaksi koetun valtion. Sen yksi tärkeimpiä käsitteitä oli Japanista jumalten maana. Japani oli muita parempi sen jumalallisen alkuperän ja hallitsijan takia. Tarkemmin kokutaista ja sen historiasta ks. Shimazono Susumu: *State Shinto and Emperor Veneration* 2008, 53-78.

⁸ Tokugawa-kaudella muodostuneen kansallisopista tuli melkein oma liikkeensä, jota kutsuttiin nimellä Kokugaku. Liike halusi nostaa japanilaisuutta esille ja unohtaa kulttuurivielan Kiinaan. Tähän pyrittiin tutkimalla Japanin omaa mytologiaa ja alkuperäisuskontoa – shintolaisuutta. Vesterinen 2012, 237-241.

hajoamisen takana Meiji-restauraatiossa, sen jälkeen ottaen paikkansa uuden valtiollisen uskonnon ideologisena pohjana.⁹

Lähdeaineisto ja metodi

Tutkimusta varten olen valinnut kaksi erilaista aikalaisteosta, joiden voidaan katsoa käsittelevän samaa-aihepiiriä mutta hyvin eri näkökulmista ja lähtökohdista.

Ensimmäinen lähde-teos on brittiläisen Alfred Steadin (1877–1933) *Japanese Patriotism* vuodelta 1909. Stead on julkaissut teoksen *The bodley head* nimisessä pienessä julkaisutalossa Lontoossa. Teos ei siis välttämättä ollut kovin suuressa levikissä. Teos esittelee, minkälaista on Japanin patriotismi ja miten sen vaikutus yhteiskunnassa on muuttanut Japanin hyvin nopeasti merkittäväksi suurvallaksi. Stead kirjoittaa hyvin ihailevasti aiheesta ja pohtiikin, miten tällainen systemaattinen patriotismi voitaisiin adaptoida Britanniaan.

Toinen lähde-teos on Genchi Katon (1873–1965) *What is Shintô?* vuodelta 1935. Teos on kahdeksas osa Japanin valtion rautatielaitoksen turismin laitoksen julkaisemaa *Tourist library* – kirjasarjaa joka esittelee perinteisiä osa-alueita Japanin kulttuurista. Kirjan kohderyhmänä on siis ollut Japanissa vierailleet turistit. Kirja käsittelee nimensä mukaisesti mitä shintolaisuus on, mistä se koostuu, mitä shintolaisuuteen kuuluu ja mitä se merkitsee japanilaisille. Kirja käsittelee myös, miten shintolaisuus on kehittynyt Japanin historiassa. Teos pyrkii olemaan lyhyt, mutta yleiskattava esittely siitä mitä shintolaisuus on lukijakunnalle, jolle koko aihe on täysin uusi.

Metodina on tutkimuksessa käytössä vertaileva metodi. Katson sen tutkimukseen sopivaksi koska kyseessä on kaksi samalle aikakaudelle, keisarillinen Japani vuosina 1868–1945, sijoittuvaa teosta. Ne käsittelevät samaa aihepiiriä eri näkökulmista ja lähtökohdista. Toinen on länsimainen teos keskittyen patriotismiin Japanissa ja toinen japanilainen teos joka käsittelee shintolaisuutta. Molemmat ajallisessa kontekstissa liittyvät siis Japanin nationalismiin ja keisarinpalvontaan. Täten vertailemalla voi hyvin

⁹ Shimazono 2008, 55-66.

selvittää mitä samanlaisuuksia ja erilaisuuksia teoksista löytyy liittyen valittuun aihealueeseen.

Tutkimuksessani valtion-shintolaisuudesta ja keisarinpalvonnasta käytettävää vertailevaa tapaa ei ole juurikaan käytetty. Varsinkaan länsimaalaisen ja japanilaisen aikalaisteoksen välistä vertailevaa tutkimusta ei vielä ole tehty. Myöskään lähdeaineistoksi valitsemiani kahta teosta ei juurikaan ole käytetty aikaisemmissa tutkimuksissa.

Aikaisempi tutkimus

Japanin historia vuosina 1868–1945 on varsin runsaasti tutkittu aikakausi. Varsinkin Meiji-restauraatio ja Japani 1930-luvulla ja toisen maailmansodan aikana ovat tarkasti tutkittuja aikakausia.

Keisareista on varsin paljon tutkimuksia. Varsinkin oman tutkimukseni kannalta Christopher Goto-Jonesin artikkeli *The Way of Revering the Emperor, Imperial Philosophy and Bushidô in Modern Japan* ja Susumu Shimazonon *State Shintô and Emperor Veneration* ovat merkittäviä. Ne löytyvät Ben-Ami Shillonyn toimittamasta kokoelmateoksesta *The Emperors of modern Japan* vuodelta 2008.

Myöskin shintolaisuudesta on tehty runsaasti tutkimuksia, kuten Ilmari Vesterisen *Shintolaisuus, Japanin kansallisuskonto* vuodelta 2012. Usein näissä tutkimuksissa myös käsitellään myös valtion-shintolaisuutta tai sitten niistä on erikseen omat tarkemmat tutkimuksensa, joita on jonkin verran. Tällainen on esimerkiksi Helen Hardacren *Shintô and the state 1868–1988* vuodelta 1991. Teos käsittelee laajasti historiaa valtion ja shintolaisuuden välisestä suhteesta sekä aiheita kuten uskonnonvapaus valtion-shintolaisuuden aikana.

Tutkielma etenee systemaattisesti siten, että ensimmäisessä pääluvussa käyn läpi yhden teoksista ja sen jälkeen käsittelen toisessa pääluvussa toisen teoksen. Kolmannessa pääluvussa vertailen teoksia ja analysoin havaintojani. Lopuksi kokoan tutkimuksen tulokset loppulauseessa. Ensin käsittelen Alfred Steadin teosta katsoen siitä

länsimaalaista näkökulmaa sekä minkälainen näkökulma oli myöhäisellä Meiji-kaudella vuonna 1909. Sen jälkeen käsittelen Genchi Katon teosta mistä selviää japanilaislähtöinen näkökulma, joka on suunnattu ulkomaalaisille. Siitä saa myös ajallisen kontekstin 1930-luvun Japanista. Tutkimus saatetaan päätökseen loppulauseessa, jossa vertailen teoksia.

Historiallinen tausta

Shogunaatin pitkä sotilashallinto päättyi vuonna 1867. Länsimaiden painostus avata sulkeutunut Japani paljasti shogunaatin hallinnon heikkouden. Lopulta Meiji-restauraationa tunnetussa vallankaappauksessa sotilashallinto syrjäytettiin ja monta sataa vuotta ilman valtaa ollut Japanin keisari nousi valtion johtoon.¹⁰

Uusi Meiji-hallinto halusi muodostaa vahvan ja yhtenäisen modernin valtion vanhan feodaalisen yhteiskunnan tilalle. Tätä varten käännyttiin länsimaiden puoleen ottamalla sieltä mallia.¹¹ Japanin uskontojen keskuudessa pitkään keskenään sekoittuneet shintolaisuus ja buddhalaisuus erotettiin toisistansa. Shintolaisuus nousi buddhalaisuuden varjosta valtion uudeksi pääuskonnoksi.¹² Uutta valtionshintolaisuutta pyrittiin levittämään erinäisillä kampanjoilla¹³ ja perustettiin erilaisia instituutteja kuten shintolaisuuden ministeriö. Kaikki pyhäköt pyrittiin rekisteröimään ylös ja niille perustettiin tarkka hierarkia.¹⁴ Kokutain mukaisesti luotiin myytti keisarista elävänä jumalana.¹⁵

Kristinusko oli aluksi Meiji-kaudella kiellettyä, mutta länsimaiden painostuksesta siitä tuli taas sallittu uskonto vuonna 1873. Yleisestä painostuksesta myös esimerkiksi buddhalaismunkeilta, Japaniin vaadittiin täysi uskonnonvapaus.¹⁶ Uskonnonvapaus

¹⁰ Jansen et al. 1989, 308-359.

¹¹ Hirakawa et al. 1989, 432-435.

¹² Vesterinen 2012, 248.

¹³ ks. *The Great Promulgation Campaign*, Hardacre 1989, 42-58.

¹⁴ Hardacre 1989, 83-86.

¹⁵ Shimazono 2008, 56.

¹⁶ Vesterinen 2012, 245-246.

julistettiin vuonna 1889 Meiji-perustuslain 28. artiklassa.¹⁷ Uskonnonvapauden julistamisen seurauksena shintolaisuutta ei enää pidetty uskontona, jotta se voisi edelleen nauttia valtion taloudellista tukea. Sitä pidettiin nationalistisena moraalioppina ja keisarinpalvontaa isänmaallisena toimintana. Uskonnon opetus oli kielletty kouluissa, mutta valtion-shintolaisuuden oppeja opetettiin moraalisenä kasvatuksena.¹⁸

Tärkeimmäksi Japanin eettisten ja moraalisten arvojen nimittäjäksi nousi *Keisarillinen koulutusasetus*, joka julkaistiin vuonna 1890. Se ilmaisi suoraan Japanin nationalistiset arvot. Vaikka se ei suoraan puhunut uskonnosta, se sai suuren uskonnollisen merkityksen ja julistuksen kopioilla oli suuri symbolinen arvo. Julistuksen pyhä asema teki sen tekstistä absoluuttisen.¹⁹

Meiji-kauden alun ongelmien, kuten Saigo Takamorin kapinan vuonna 1877, jälkeen modernisoitunut Japani pyrki liittymään valtapeliin Aasiassa.²⁰ Kiinnostus Korean-niemimaata kohtaan johti Kiinan – Japanin-sotaan vuosina 1894–1895. Sota päättyi Japanin voittoon. Tätä seurasi vuosina 1904–1905 Venäjän ja Japanin välinen sota seuraamuksena aluekiistoista Kiinassa ja Koreassa. Tämänkin Japani voitti, mikä johti Japanin vallan huomioimiseen länsivaltojen kesken. Voitot myös nostivat nationalistista henkeä Japanissa. Vuonna 1910 Korean-niemimaa oli kokonaan Japanin hallinnassa.²¹ Suurten muutosten Meiji-kausi päättyi vuonna 1912 Meiji-keisarin kuolemaan. Hänen kunniaksi rakennettiin Tokioon Meiji-pyhäkkö, joka valmistui vuonna 1920.²²

Meijin jälkeen valtaan nousi hänen poikansa Taishō-keisari. Taishōn valtakautta riivasi lukuisat sisäpoliittiset ongelmat hallinnon sisällä. Ulkopoliittikkakin oli hieman levotonta Taishō-kauden aikana. Japani osallistui ensimmäiseen maailmansotaan Britannian liittolaisena, vallaten Saksan siirtomaa-alueita Aasiassa. Taishō-kausi päättyi lyhyeen vuonna 1926 keisarin menehdyttyä sairauksiinsa.²³

¹⁷ Hardacre 1989, 114.

¹⁸ Vesterinen 2012, 247.

¹⁹ Hardacre 1989, 121-122.

²⁰ Vlastos et al. 1989, 382-402.

²¹ Henshall 1999, 88-92.

²² Hardacre 1989, 93.

²³ Henshall 1999, 103-107.

Taishô-keisarin jälkeen valtaan nousi hänen poikansa Hirohito Shôwa-keisarina.²⁴ Shôwa-kautta vuoteen 1945 asti väritti totalitarismin nousu Japanissa. Ultrationalistit saivat yhä enemmän valtaa armeijan johdossa ja poliittiset vastustajat eliminoitiin. Valtion-shintolaisuuden vaikutus yhteiskunnassa myös kasvoi paljon.²⁵

Japani halusi päästä eroon länsimaisesta vaikutuksesta Aasiassa ja unelmana oli luoda yksi iso aasialainen yhteisö, jota Japani johtaisi rautaisella otteella.²⁶ Tällä haluttiin myös helpottaa suuren pörssiromahduksen aiheuttamaa taloudellista kurjuutta, koska tämä oli vaikuttanut suuresti Japanin talouteen.²⁷

Japani alkoi harjoittaa hyvin aggressiivista ekspansionismia Aasiassa, yrittäen provosoida yhteenottoja varsinkin Kiinan kanssa. Tällainen oli esimerkiksi vuoden 1931 Manchurian tapaus joka johti Japanin eroamiseen Kansainliitosta vuonna 1933. Sotaan Japani päätyi Kiinan kanssa lopulta vuonna 1937.²⁸ Japanin ekspansionismi Aasiassa toisen maailmansodan aikaan sai pian Yhdysvaltojen huomion mikä johti lopulta myös sotaan Yhdysvaltojen kanssa Pearl Harboriin hyökkäyksen jälkeen vuonna 1941. Sotaonni pian kääntyi Japanilla vastustajien suurempien resurssien edessä ja lopulta atomipommit saivat Japanin antautumaan, siten päättäen toisen maailmansodan. Keisari julisti radiossa antautumisen 15.8.1945.²⁹ Häviö sodassa merkitsi lopulta valtion-shintolaisuuden loppua. Keisari joutui kieltämään jumalallisen alkuperänsä. Kaikki shintolaiset elementit, jotka tukivat nationalismia, pyrittiin eliminoimaan. Miehytshallinto myös lopetti kaiken valtion tuen shintolaisuudelle, palauttaen sen samalla tasolle Japanin muiden uskontojen kanssa.³⁰

²⁴ Henshall 1999, 107.

²⁵ Shimazono 2008, 77-78.

²⁶ Henshall 1999, 111-115.

²⁷ Irokawa 1995, 7-9.

²⁸ Henshall 1999, 109, 117.

²⁹ Henshall 1999, 119-132.

³⁰ Hardacre 1989, 133-137.

1. Alfred Stead ja Japanin patriotismi

Alfred Steadin teos *Japanese patriotism* on julkaistu vuonna 1909. Stead näytti kirjoittaneen teoksia Britannian ulkopoliittisiin suhteisiin liittyvistä valtioista. Hän oli esimerkiksi kirjoittanut Japaniin liittyvän teoksen *Our new ally, Japan* vuonna 1902. Samana vuonna solmittiinkin Britannian ja Japanin välinen liitto. Britannia myös epäsuorasti tuki Japania sen sodassa Venäjää vastaan vuosina 1904–1905.³¹ Stead on siis mitä luultavammin kirjoittanut teoksensa esitelläkseen Japanin systemaattista patriotismia ja miten se on nopeasti nostanut tuntemattoman aasialaisen valtion maailman suurvaltojen joukkoon. Hän halusi herättää pohdintaa siitä, miten Britannia voisi hyötyä liittolaisensa kaltaisesta patriotismista.

Stead kuvaa teoksessaan minkälaista on Japanin patriotismi ja mihin se pohjautuu. Hän myös esittelee, miten se ilmenee eri osissa Japanin yhteiskuntaa kuten kouluissa ja japanilaisten arjessa. Stead käyttää teoksessa myös lainauksia monilta eri japanilaisilta henkilöiltä. Siitä mistä nämä lainaukset alun perin ovat ei teoksessa kuitenkaan ole mitään merkintää.

1.1 Näkemys keisarin palvonnasta

Stead toteaa koko Japanin kansallisen olemuksen kulmakiven olevan patriotismissa. Japanin patriotismi pohjautui hänen mukaansa esi-isien palvontaan, rakkauteen keisaria kohtaan ja bushidôn filosofiseen ajatteluun.³²

Esi-isien palvonta osoittaa japanilaisten arvostusta omille juurille ja menneisyydelleen.³³ Stead selostaa tätä teoksessa monilla lainauksilla. Paroni Kanekolta oleva lainaus toteaa,

³¹ Henshall 1999, 90-91.

³² Stead 1909, 1.

³³ Stead 1909, 6.

miten japanilaiset arvostavat menneisyyttään enemmän kuin länsimaalaiset. Jokainen japanilainen palvoo esi-isiä. Hozumilta oleva lainaus puolestaan toteaa esi-isien palvonnan olevan merkittävä tekijä Japanin kulttuurissa. Keisari on elävä edustaja keisarillisille esi-isille, joita japanilaisten omat esi-isät aikanaan palvoivat. Tämä patrioottinen palvonta ja lojaalisuus on jatkunut 2500 vuotta ilman muutoksia. Lojaalisuus keisaria kohtaan on suurempaa kuin muut kansat osaavat ymmärtää lojaalisuuden termin.³⁴ Tohtori Nitobelta oleva lainaus toteaa:

*Henkilökohtainen rakkaus keisaria kohtaan on yksi tärkeimmistä patriotismin lähteistä.*³⁵

Kreivi Okuman mukaan keisarin ja kansan välinen suhde on varmistanut Japanin menestyksen aina ja tulee aina varmistamaan.³⁶ Tokutomilta oleva lainaus kuvailee asiaa näin:

*Valtiomme on idolimme ja patriotismi ensimmäinen doktriinimme. Keisarista alaspäin suurella osalla ei ole muuta uskontoa.*³⁷

Stead itse kuvaa patriotismia Japanissa seuraavanlaisesti:

*Patriotismi yksinään on jo suunnaton kansallinen voima sen universaalisen hahmon ja käytännöllisen luonteen takia, mutta kun se on liittoutunut uskollisuuden keisarille ja uskonnollisen palvonnan kanssa, tulee siitä melkein kaikkivoipaa jokapäiväisissä asioissa. Maa jota he rakastavat ja keisari jota he palvovat ovat molemmat olleet olemassa, kun nykyisen sukupolven esi-isät rakastivat ja palvoivat heidän johtajansa esi-isiä, ja esi-isien henki ja vaikutus tulee aina olemaan tärkeä tekijä säilyttämään patriotismin ja uskollisuuden läheistä liittoa. Tämän uskonnollisen patriotismin vaikutus on, että ei ole heikkouksia kansallisessa ketjussa.*³⁸

³⁴ Stead 1909, 4, 28-30.

³⁵ Stead 1909, 6. "Personal love towards the emperor is one of the most fundamental sources of patriotism."

³⁶ Stead 1909, 6-7.

³⁷ Stead 1909, 7. "Our country is our idol, and patriotism our first doctrine. From the emperor, downwards the vast majority have no other religion."

³⁸ Stead 1909, 12-13. "Patriotism alone is an immense national force, both because of its universal character and because of its practical nature, but when it is allied with loyalty to the emperor and religious

Stead kuvaa tämän uskonnollisen patriotismin ulkoisen olemuksen muodostuvan shintolaisuudesta. Hänen kuvauksensa patrioottisuudesta ja keisarinpalvonnasta vastaakin sitä mitä esimerkiksi Shimozone Susumu selittää artikkelissaan ”State shinto and emperor veneration” valtion-shintolaisuuden taustalla olevan kokutai ideologian sisältävän. Stead kuitenkin teoksessaan keskittyy puhumaan patrioottisuudesta, hän ohimennen mainitsee shintolaisuuden muodostavan Japanin uskonnollisen patrioottisuuden ulkoisen olemuksen. Tähän vaikuttaa varmaankin Steadin teoksen kohdeyleisö, hän halusi esitellä englantilaisille mitä Japanin patriotismi on saanut maassa aikaan. Keskittyminen länsimaalaisille hyvin tuntemattoman ja vieraan uskonnon tärkeyteen olisi vain aiheuttanut hämmennystä.

1.2 Bushidô

Kun Stead toteaa shintolaisuuden olevan patriotismin ulkoinen olemus uskonnolliselta kannalta, on bushidô³⁹ sen ”oikea käsi”. Steadin mukaan bushidô on yksi tekijä monien satojen vuosien kehityksessä patriotismissa. Bushidôn opetus itsensä uhraamisesta valtion hyväksi on tehnyt Japanista patrioottisimman kansan maailmassa.⁴⁰

Mitä sitten on bushidô? Suoraan käännettynä se tarkoittaa soturin tietä ja se alun perin toimi eräänlaisena moraalifilosofiana samuraille. Tokugawa-kauden lopulla japanilaiset filosofit muunsivat sen enemmän käsittelemään kysymystä siitä mikä on kansan ja keisarin välinen suhde ja miten keisarinpalvonta toimii.⁴¹

eneration it becomes almost omnipotent in mundane affairs. The country they love and the emperor they revere have both existed when the ancestors of the present generation loved and revered the ancestors of their ruler, and the influence and the spirits of the ancestors will always be an enormous factor in maintaining the close union between patriotism and loyalty. The result of this feeling of religious patriotism has been that there is no weak link in the national chain.”

³⁹ Bushidô käsitteli aluksi samuraiden ja heidän johtajiensa välistä uskollisuussuhdetta. Siihen pohjautui japanilainen uhrautuvaisuus valtion puolesta. Tokugawa-kaudella keisari nostettiin siinä keskiöön. Meiji-restauraation jälkeen japanilaiset filosofit kehittivät pohdinnallaan bushidôa eteenpäin, esimerkiksi pohtien mistä keisarin valta tulee ja muodostuu. Länsimaisen käsityksen bushidôsta voi taas katsoa olleen hyvin kliseinen, mielikuvissa liikkuen kuolemaa halveksivat samurait. Ks. tarkemmin bushidôsta ja sen kehityksestä liittyen keisarinpalvontaan Goto-Jones, Christopher: *The Way of Revering the Emperor: Imperial Philosophy and Bushidô in Modern Japan* 2008, 23-52.

⁴⁰ Stead 1909, 9, 27.

⁴¹ Goto-Jones 2008, 23-25.

Christopher Goto-Jones kirjoittaa artikkelissaan *The way of revering the emperor: imperial philosophy and bushidô*, että pitkään länessä ainut saatavilla ollut englanninkielinen teos bushidôsta oli Nitobe Inazon *Bushidô: The soul of Japan* vuodelta 1899. Oikeat bushidôn filosofit, kuten Inoue Tetsujiro, kritisoivat Inazon teosta siitä, miten hänellä ei ole mitään kunnollisia perusteluita tai akateemista taustaa sille kuvalle minkä hän teoksessaan antaa.⁴²

Steadin ajatukset bushidôn roolista näyttävät pohjautuvan Meiji-perustuslain artikloiden viestiin ja ehkä Nitoben teokseen, katsoen sen olleen ainut englanninkielinen teos bushidôsta tähän aikaan. Vaikka Steadin näkemys ei sinänsä ole täysin väärä se oli jo teoksen julkaisuaikaan auttamattoman vanhentunut. Goto-Jonesin artikkelin mukaan kova väittely japanilaisten filosofien kesken aiheesta juurikin lähti käyntiin Meiji-perustuslain julkistamisen jälkeen ja voisi katsoa olevan radikaaleimmillaan 1920-1930-luvulla, mutta se onkin aikaikkunassa myöhemmin.⁴³ Sinänsä Steadin teoksessa bushidô ei ole missään pääroolissa. Se on vain yksi aspekti, jota hän lyhyesti esittelee.

1.3 Japanin uskonnonvapaudesta

Steadin huomionarvoisimmat kommentit liittyvät uskonnonvapauteen Japanissa ja uskonnon opetuksesta kouluissa. Stead toteaa, että Japanissa on täysi uskonnonvapaus ja kaikki uskonnot ovat sallittuja. Länsimaat voisivat oppia Japanilta valtionkirjon vaarat ja miten eliminoida uskonto politiikasta. Japanilta voisi myös oppia täyden toleranssin uskontojen suhteen. Steadin näkökulmasta siis Japanissa on täysin erotettu valtio ja uskonto toisistaan. Kaikki uskonnot olisivat tasa-arvoisia keskenään.⁴⁴

Tarkastelemalla tutkimuksia valtion-shintolaisuudesta huomaa heti, että tilanne on ollut hieman erilainen mitä Stead toteaa. Hardacren mukaan modernissa historiassa ei ole ollut tapausta, jossa olisi ollut niin suuri yritys tukea tiettyä uskontoa kuin valtion-

⁴² Goto-Jones 2008, 25-26.

⁴³ Goto-Jones 2008, 27-43.

⁴⁴ Stead 1909, 31-32.

shintolaisuuden tapauksessa. Japani teki shintolaisuudesta virallisen traditionsa.⁴⁵ Japanissa oli perustuslain mukaan uskonnonvapaus, kunhan se ei haitannut isänmaallisia velvoitteita kuten keisarinpalvontaa. Shintolaisuus toimi uskonnonvapauden rajoitteiden ulkopuolella, koska sitä ei pidetty uskontona vaan moraalisenä oppina ja keisarinpalvonta oli isänmaallista toimintaa.⁴⁶ Uskonnonvapautta rajoittivat sellaiset tekijät kuten shintolaisuuden asema ja että sitä ei saanut kritisoida. Shintolaisuuden riittien kuten pyhäköissä käymisen katsottiin olevan kansalaisvelvollisuuksia. Niistä kieltäytyminen johti helposti ongelmiin. Kaikki uskonnot olivat sallittuja mutta niiden julkista harjoittamista rajoitettiin. Kuitenkin pitää muistaa, että uskonnonvapaus tuli Japaniin länsimaiden vahvan painostuksen takia, jos se heistä itsestä olisi ollut kiinni esimerkiksi kristinusko olisi pysynyt kiellettyinä. Japani muokkasi uskonnonvapauden toimimaan tavalla, joka sopi siten, että valtion-shintolaisuus pystyi toimimaan ongelmitta.⁴⁷

Steadin mukaan Japanin patrioottinen sielu näkyi parhaiten sen koulujärjestelmässä. Hän esimerkiksi kuvaa sitä tällaisella lainauksella puheista liittyen koulutukseen:

*Moraalinen ohjeistus jota keisari painottaa puheessaan koulutuksesta on erittäin patrioottista.*⁴⁸

Kouluissa voitaisiin parhaiten ruokkia nationalismia ja kansallista henkeä. Tätä Stead kuvaa näin:

*Patriotismin henki jota on ruokittu 2500 vuotta, on viimeinkin löytänyt mahdollisuuden esitellä itseään ja nyt opettajilla on mahdollisuus stimuloida aitoa nationalismia ja ruokkia kansallista voimaa hienona arvostuksen tekona tälle loistavalla ajanjaksolle.*⁴⁹

⁴⁵ Hardacre 1989, 3.

⁴⁶ Hardacre 1989 39; Vesterinen 2012 246-247.

⁴⁷ Hardacre 1989, 124-129.

⁴⁸ Stead 1909, 17. "The moral instruction taught from the emperor's speech on education is intensely patriotic."

⁴⁹ Stead 1909, 18-19. "The spirit of patriotism which has been nourished for 2500 years has at last found an opportunity to exhibit itself, and now there is a chance for the educators to stimulate true nationalism and nourish the national power as a graceful act of appreciation of this glorious era."

Tämä tapahtui varsinkin *Keisarillisen koulutusasetuksen* kautta, josta jaettiin kopioita kaikkiin kouluihin. Sen teksti tuli opetella oppilailta ulkoa ja siitä oli usein yhteisiä lukuhetkiä kouluissa. Julistusta pidettiin pyhänä esineenä ja kouluissa myös yleisesti kumarrettiin julistuksen kopion edessä.⁵⁰

Stead toteaa, että Japanin kouluissa ei ollut ollenkaan uskonnon opetusta, miten se länsimaissa ymmärretään, vaan on moraalista opetusta ilman dogmeja.⁵¹ Mutta tämä moraalinen opetus olikin hyvin vahvasti shintolaisuuden värittämää. Shintolaisuutta ei pidetty uskontona vaan moraalisenä ja eettisenä opetuksena. Tämän takia pystyttiin esimerkiksi perustelemaan koulujen pakolliset vierailut shintolaispyhäköissä. Myös monet opettajat kouluissa olivat shintolaispappeja, koska heidän koulutuksen katsottiin antavan suoraan opettajan pätevyyden.⁵² Vuonna 1891 oli tapaus, jossa kristitty opettaja Uchimura koulun yhteisessä rituaalinomaisessa *Keisarillisen koulutusasetuksen* lukutilaisuudessa ei suostunut vakaumuksensa takia kumartamaan sen edessä. Tapauksesta seurasi paljon julkista paheksuntaa siitä, miten selvästi kristinusko on paha ulkomainen uskonto joka ei sovi yhteen japanilaisen hengen ja nationalistisen ajattelutavan kanssa. Uchimura myös menetti työpaikkansa tämän tapauksen seurauksena.⁵³ Tästä voi huomata miten vahvasti uskonto oikeastaan vaikutti kouluissa.

Mistä sitten johtuu, että Steadilla on tällainen näkemys uskonnonvapaudesta Japanissa ja miten se on yksi tekijä Japanin ihailtavan patriotismin takia? Yleisesti tänä aikana länsimaissa monet ajattelijat eivät pitäneetkään shintolaisuutta uskontona, koska se oli niin erilainen länsimaiseen käsitykseen. Vesterinen kuvaa miten Japanissa asuneita ulkomaalaisia shintolaisuuden asema enimmäkseen hämmensi.⁵⁴ Stead siis keskittyikin ilmiön patrioottiseen aspektiin ja miten se on osatekijä Japanin menestykseen. Hän pohtiikin teoksensa lopussa, miten jotain samantyylistä voitaisiin implementoida Britannian kouluissa opettamalla menneiden suurhenkilöiden teoista ja opettaa toimimaan saman lailla maan hyväksi.⁵⁵

⁵⁰ Hardacre 1989, 121-122.

⁵¹ Stead 1909, 20-21.

⁵² Hardacre 1989, 108-110.

⁵³ Hardacre 1989, 123-124.

⁵⁴ Vesterinen 2012, 23-25, 247.

⁵⁵ Stead 1909, 57.

2. Kato ja mitä on shintolaisuus

Katon teos on tehty osana Japanin valtion julkaisemaa kirjasarjaa, joka esittelee perinteisiä osia Japanin kulttuurista. Teoksen kohderyhmänä on turistit. Teoksen tarkoitus on tarjota johdatus siihen, että voi ymmärtää mitä shintolaisuus on. Genchi Kato on valittu kirjoittamaan teos hänen meriiteillään shintolaisuuden tutkijana.

Teos on kirjoitettu 1930-luvun puolivälissä. Aikana jolloin totalitarismi oli nousussa Japanissa. Shintolaisuuden vaikutusvalta yhteiskunnassa oli tähän aikaan huipussaan hyvin rajatun poliittisen pelikentän seurauksena.⁵⁶ Katon teoksen tarkoitus on yleisesti esitellä mitä shintolaisuus on, mutta hän painottaa shintolaisuudesta kirjoittaessaan juurikin valtion-shintolaisuuden ja keisarinpalvonnan merkitystä. Tästä voi huomata, mitä historiallisessa kontekstissa pidettiin tuona aikana tärkeimpinä osa-alueina shintolaisuudessa.

Teosta lukiessa pitää muistaa, että se on käännetty japanista englanniksi, joten Katon alkuperäiset merkitykset lauseille ovat saattaneet kadota käännettäessä. Tämä on varsinkin huomioon otettava seikka japanin kielen kanssa, mistä käännettäessä merkitys saattaa muuttua kielen erilaisuuden seurauksena. Myöskin alkuperäistä tekstiä on saatettu muuttaa sensuurin vuoksi, jos ne eivät ole täysin miellyttäneet valtion haluamaa kuvaa shintolaisuudesta.

Huomioitava seikka Katon kuvaillessa shintolaisuuden historiaa ja esimerkiksi sen jumalien kirjoa on verrata sitä antiikin Kreikan uskontoon. Tämä toimii lukija kunnalle selvänä vertauskohteena jonka he varmasti tuntevat. Kato kuvaa shintolaisuudella olevan paljon samoja piirteitä kuten juuri jumalpantheoni, myyttistä kirjallisuutta sekä jumalan kaltaisten sankarien palvonta. Tärkeä ero on siinä, että shintolaisuus on pysynyt

⁵⁶ Hardacre 1989, 24-26.

kansanuskontona toisinkuin muut jo kuolleet muinaiset uskonnot esimerkiksi Kreikassa tai Egyptissä. Shintolaisuutta ei tuhonnut muiden uskontojen saapuminen.⁵⁷

2.1 Shintolaisuuden tärkeys

Kato painottaa vahvasti shintolaisuuden merkitystä Japanin yhteiskunnalle ja kulttuuriselle elämälle. Shintolaisuutta kuvaillaan erittäin merkittäväksi osaksi Japania esimerkiksi seuraavalla tavalla:

*Älä sano, että tunnet Japanin ennen kuin olet saanut jotain tietoa shintolaisuudesta.*⁵⁸

Hän kuvailee myös shintolaisuutta seuraavasti:

*Epäilemättä shintolaisuus oli ja on edelleen yksi tärkeimmistä ja fundamentaalisista osista japanilaisten kulttuurillista elämää. Se on niin sanoakseni henkinen luu ja veri, jonka kautta valtio saa olemuksensa.*⁵⁹

Shintolaisuus on ollut aina Japanissa, kasvanut sen kansan mukana ja siten muotoutunut osaksi japanilaista mieltä. Se ei voi täten kadota Japanista. Se on osa kaikkien japanilaisten elämää ja kukaan japanilainen ei siten voi lakata olla shintolainen. Kansallisena uskontona se on tärkein eettinen ja uskonnollinen ohjaava tekijä, jonka varaan Japani on perustettu.⁶⁰

Yllä olevista esimerkeistä huomaa miten Kato kuvaa shintolaisuutta korvaamattoman tärkeänä osana Japanin kulttuuria. Jos sitä ei olisi, ei olisi myöskään Japania sellaisena kuin se on. Vaikka hän myöntääkin, että shintolaisuuteen on vaikuttaneet osittain buddhalaisuus ja kungfutselaisuus⁶¹, on teksti ehkä hieman liioittelevaa shintolaisuuden

⁵⁷ Kato 1935, 15-18, 23, 25-29.

⁵⁸ Kato 1935, 7. "Don't say that you know Japan, until you have gained some knowledge of Shinto."

⁵⁹ Ibidem. "Unquestionably, Shinto was and is one of the most fundamental essentials in the cultural life of the Japanese people. It is the spiritual blood or bone, so to speak, by and through which the nation has her being."

⁶⁰ Kato 1935, 11, 15, 64-65.

⁶¹ Kato 1935, 15-18.

merkityksestä Japanin kulttuurissa. Teoksessa esiintyy tämä valtion-shintolaisuuden aikaan käytetty, *koska näin on aina ollut* – fraasi, jolla pyrittiin perustelemaan valtion-shintolaisuutta:

*Uskonnollinen mieli japanilaisilla tekee näkyvän jumalan keisarista. Tämän jumalaisen hallitsijan palvonta ja usko häneen on, miten shintolaisuus kulttuurillisesti kulminoituu. Siinä on shintolaisuuden elämä ja sisältö, miten se on Japanin kansalla aina ollutkin.*⁶²

*Tämä usko keisariin näkyy siinä, miten pyhättöjä hänelle on perustettu. Täten shintolaisuus on aina selvästi ollut japanilaisten kansallisena uskontona.*⁶³

Tämä ei kuitenkaan ihan täysin vastaa historiallista totuutta. Esimerkiksi shogunaatin aikana shintolaisuus oli enemmän taka-alalla, kun buddhalaisuus oli shogunaatin suosiossa. Buddhalaisuus ja shintolaisuus olivat myös sekoittuneet niin vahvasti keskenään, että tavallinen kansalainen tuskin pahemmin osasi erottaa niitä toisistansa.⁶⁴ Vasta Tokugawa-kauden lopulla shintolaisuus alkoi tehdä uutta nousua intellektuellien keskuudessa ja nousten sitten Meiji-restauraation seurauksena valtionuskonnoksi.⁶⁵

Hardacre kuvaa miten buddhismien ja shintolaisuuden erottaminen toisistansa ei tapahtunut ihan täysin rauhallisesti. Buddhalaispöytäkirjoissa ja shintolaispyhäköissä oli vahvasti sekoittuneet molempien uskontojen elementit. Meiji-restauraation seurauksena monia buddhalaisille kuuluneita rakennuksia ja esineitä takavarikoitiin buddhalaismunkkeilta. Jossain paikoissa jopa mentiin niin pitkälle, että niitä tuhottiin. Shintolaispapisto oli pitkään ollut alemmassa asemassa buddhalaismunkkeihin verrattuna, joten he purkivat ärtymystään tämän erottamisen aikana.⁶⁶

⁶² Kato 1935, 58-59. "The religious mind of the Japanese people makes a visible god of the emperor. The veneration of the Jingo or divine ruler, is where Shinto culturally culminates. Here lies the life and spirit of Shinto as it always has been for the Japanese people."

⁶³ Kato 1935, 60-61. "This belief in the emperor is shown in how shrines have been built in his honor. Thus, clearly Shinto has always been the religion of the Japanese people."

⁶⁴ Vesterinen 2012, 22-23, 60-64, 66-68.

⁶⁵ Shimazono 2008, 59-63.

⁶⁶ Hardacre 1989, 27-28, 81-83.

2.2 Keisarinpalvonnan merkitys

Kuten aikaisemmissa lainauksissa näkee, Kato painottaa paljon keisarinpalvonnan merkitystä shintolaisuudessa. Hän kuvaa shintolaisuutta theanthropisena, uskontona jossa nähdään jumaluus ihmisessä; nostetaan ihminen jumalan asemaan.⁶⁷ Shintolaisuudessa on nostettu keisari jumalaiseen asemaan. Hän kuvailee keisarinpalvontaa seuraavanlaisesti:

Niinpä näemme, miten valtiollinen shintolaisuuden uskonto kulminoituu keisarinpalvonnan ja keisaria kohtaan olevan patrioottisen uskollisuuden muodossa – tunne täydellistä uskollisuutta Jinnoa tai jumalaista hallitsijaa kohtaan, joka on täytetty uskonnollisella kiihkolla ja innokkuudella. Tässä piilee shintolaisuuden elämä.⁶⁸

Tämä on oma erityinen tyyli lojaalisuutta ja patriotismia. Keisari on siten sekä poliittinen että uskonnollinen johtaja. Patrioottinen usko keisariin on niin kova, että englannin kielen käsitys termistä lojaalisuus ei riitä kuvaamaan sitä.⁶⁹

Kato painottaa valtavasti, miten koko shintolaisuuden päätarkoitus tuntuu olevan keisarinpalvonnassa. Tässäkin kohtaa teos aika lailla liioittelee keisarinpalvonnan merkitystä, varsinkin kyseisellä näin on aina ollut – perustelulla. Keisarin alkuperää on pidetty jumalaisena aina siitä lähtien kun *Kokiji* ja *Nihonshoki* nimiset myyttiset historiikit kirjoitettiin 700-luvulla. Näihin teoksiin myytit Japanin luomisesta ja keisarisuvun jumalaisesta alkuperästä ensimmäistä kertaa kirjattiin.⁷⁰ Mutta keisarin rooli näihin aikoihin oli enemmänkin uskonnollisena johtajana. Shogunaatin hallinnon aikana hän oli syrjään työnnettynä Kioton keisarillisessa palatsissa, poissa tavallisen kansan luota.⁷¹ Shimazono Susumu artikkelissaan *State shinto and emperor veneration* kuvaa miten

⁶⁷ Kato 1935, 54-55.

⁶⁸ Kato 1935, 29.” Thus, we see that the national shinto faith culminates in the form of Emperor worship and patriotic loyalty to the emperor – a sense of utmost devotion to the Jinno or divine rule, which is suffused with religious zeal and enthusiasm. Just here in lies the life and kernel of Shinto.”

⁶⁹ Kato 1935, 63-64.

⁷⁰ Vesterinen 2012, 78-81.

⁷¹ Vesterinen 2012, 92-94.

tämän keisarinpalvonnan teoria josta Kato puhuu, kehittyi Tokugawa-kauden lopulla, juurikin osana aiemmin mainitun *Kokutai*-termin ideologiaa.⁷² Ilmari Vesterinen puolestaan kuvaa valtion-shintolaisuuden keisarinpalvontaa modernina myyttinä. Meiji-restauraation jälkeen keisarista vasta tehtiin elävä jumala.⁷³

2.3 Shintolaisuus, valtio ja koulutus

Kato ei paljoa teoksessa keskity kertomaan shintolaisuuden osuudesta koulutuksessa. Hän vain nopeasti toteaa kouluissa opetettavan valtion-shintolaisuuden oppeja kansallisen etiikan nimellä.⁷⁴

Valtion ja shintolaisuuden suhdetta kuvataan termillä *sai-sei-itchi*, uskonto ja perustuslaillinen hallinto ovat yhtenä. Myyttien mukaan keisarilla on jumalainen oikeus hallita. Katon mukaan Japanin hallinto pohjautuu perustuslakiin ja uskonnolliseen perinteeseen.⁷⁵

Katon näkemyksistä herää kysymys, siitä miten hän käsittää shintolaisuuden suhteen Japanin uskonnonvapauteen. Kato esittää teoksessa oman mielipiteensä liittyen shintolaisuuden asemaan uskontona:

Meillä on näkemys, että shintolaisuus ei esitä ihmisen ja jumalan välistä suhdetta, jota voi kutsua uskonnoksi vaan ihmisten välistä suhdetta, johon voi moraalinen oppi pohjautua, mutta ei ikinä uskonto.

*Ei ole minun mielestäni näkemystä joka olisi niin väärässä kuin tämä.*⁷⁶

Katon omasta mielestä shintolaisuus on siis uskonto. Hän perustelee tätä vertaamalla shintolaisuutta esimerkiksi buddhalaisuuteen, jossa Gautama on saman lailla noussut

⁷² Shimazono 2008, 63-66.

⁷³ Vesterinen 2012, 249-250.

⁷⁴ Kato 1935, 15.

⁷⁵ Kato 1935, 28-29, 63." Thus, we have view that Shinto expresses a relation not between God and man, which is truly a religion, but rather a relation between man and man, from which morality indeed may spring, but never religion. There is in my opinion, no view more erroneous than this."

⁷⁶ Kato 1935, 12.

ihmisestä jumalaksi.⁷⁷ Hän ei kuitenkaan teoksessa mitenkään perustele, miten sitten näin vahvasti valtion kanssa yhdessä oleva uskonto toimii uskonnonvapauden mukaisesti. Hän vain toteaa teoksessa, miten erityisen tolerantti shintolaisuus on muita uskontoja kohtaan.⁷⁸ Tähän voi olla taustalla 1930-luvun ilmapiiri Japanissa. Haluttiin kaikesta länsimaisesta eroon. Länsimainenhan Japanissa oli myös ulkomaisen paineen kautta tullut uskonnonvapaus. Suurvaltojen joukossa olleen Japanin ei tarvinnut mielistellä länsimaita.⁷⁹

⁷⁷ Ibidem.

⁷⁸ Kato 1935, 64-72.

⁷⁹ Vesterinen 2012, 253-256.

Loppulause

Molemmissa teoksissa voidaan havaita paljon samaa, mutta löytyy myös eroja. Niiden eri aihepiirejä yhdistää shintolaisuuden yhteys nationalistiseen ajatteluun. Shintolaisuuden katsottiin olevan yksi merkittävimmistä kansaa yhdistävistä tekijöistä ja sen mytologia oli yksi merkittävimmistä tekijöistä nationalistisen ajattelun lähteenä. Siitä löytyi perusta keisarinpalvonnalle. Steadin teos pyrkii esittelemään, miten Japanin systemaattinen patriotismi ja esi-isien palvonta on vaikuttanut sen massiiviseen menestykseen ja miten sen liittolainen Britannia voisi yrittää adaptoida samanlaista systeemiä. Katon teos taas pyrkii antamaan lyhyen johdannon siihen mitä shintolaisuus on Japanin kulttuurista kiinnostuneille.

Steadin teos ei suoraan käsittele valtion-shintolaisuutta. Hän käsittelee juurikin patriotismia, mutta shintolaisuuden voi katsoa olleen niin merkittävä osa sitä tänä aikana, että hän käytännössä käsittelee myös sitä. Vain hyvin epäsuorasti. Shintolaisuuden käsittely ei ollut hänen päämääränsä teoksessa katsoen sen päämäärän. Katon teos taas suoraan pyrkiikin esittelemään mitä shintolaisuus on. Se on teoksen päämäärä ylipäätensä. Se keskittyy merkittävästi käsittelemään mitä valtion-shintolaisuus on kuvastaen, miten tärkeäksi se on koettu osana Japanin yhteiskuntaa 1930-luvulla. Turisteille on perusteltu, miten se tulee tuntea, jos haluaa tuntea Japanin kulttuuria.

Molemmat teokset painottavat paljon sitä kuinka suuri merkitys keisarinpalvonnalla ja lojaalisuudella keisaria kohtaan on. Molemmissa teoksissa kerrotaan miten merkittävää lojaalisuus keisaria kohtaan on ja miten merkittävää se on Japanin yhteiskunnalle. Stead suoraan toteaa, miten japanilaisten lojaalisuus on suurempaa kuin missään muualla maailmassa. Kato taas toteaa miten englanninkielen termi *loyalty* ei riitä kuvaamaan sitä.

Uskonnonvapauden käsittelyssä teoksilla on taas suuria eroja. Steadin mielestä Japanissa valtio ja uskonto ovat selvästi erotettuja toisistaan. On saattanut myös olla, että Stead yleisen mielipiteen mukaisesti ei pitänyt shintolaisuutta uskontona. Kato taas esittää oman mielipiteensä sille miksi shintolaisuus on hänen mielestä uskonto. Hänen mukaansa shintolaisuus ja valtio ovat yhtä.

Teosten voisi katsoa kertovan melkein pä samasta aiheesta, mutta hyvin erilaisesta näkökulmasta ja kontekstista. Kohderyhmän voi katsoa olevan myös melkein sama. Steadin kohdalla englantilaiset ja Katon kohdalla englantia osanneet turistit. Teosten tarkoitus ja päämäärä ovat vain hyvin erilaiset. Stead on pyrkinyt herättämään pohdintaa. Hän esittelee, miten Britannian liittolainen Japani on nopeasti noussut suurvallaksi sen systemaattisen patriotisminsa avulla. Hän esittelee, miten se näkyy Japanin yhteiskunnassa ja miten sitä voisi ehkä muokata, niin että Britanniassa voisi toimia jotain saman tyylistä. Stead siis saattoi haluta ehkä inspiroida muutosta parantaakseen Britanniaa myös valtiona. Hän ei pyrkinyt opettamaan mitään Japanin kulttuurista. Katon teoksen tarkoitus on osana sarjaa Japanin kulttuurista yksinkertaisesti esitellä shintolaisuutta. Japania ja sen kulttuuria ymmärtäisi paremmin, jos myös tietäisi minkälainen sen perinteinen uskonto on. Katsoen teoksen painatuksen valtion-shintolaisuudelle, se pyrki esittämään ja perustelemaan miksi juuri se oli tärkeää Japanin valtiolle. Shintolaisuuden ja sen tärkeimpänä osana tuona aikana pidetyn valtion-shintolaisuuden katsottiin olevan niin tärkeitä, että niiden katsottiin olevan tärkeä oppia, jos halusi ymmärtää Japanin kulttuuria.

Vaikka teoksia erottaa niiden teko tarkoitus ja päämäärä niitä yhdistää shintolaisuuden ja keisarinpalvonnan hallitsema japanilainen kansallinen ajattelu. Teoksilla on täysin eri pyrkimykset, mutta niiden voi katsoa kuvastan hyvin sitä mikä koettiin tärkeimmäksi Japanin kulttuurissa vuosina 1868–1945.

Lähteet ja tutkimuskirjallisuus

Lähdekirjallisuus

Kato, Genchi 1935: *What is Shinto?* Maruzen, Tokyo.

Stead, Alfred 1909: *Japanese patriotism*. The bodley head, London.

Tutkimuskirjallisuus

Goto-Jones, Christopher 2008: "The Way of Revering the Emperor: Imperial Philosophy and Bushido in Modern Japan". *The Emperors of Modern Japan*, s. 23-52. Edited by Shillony, Ben-Ami. Leiden, Brill.

Hardacre, Helen 1989: *Shinto and the State, 1868–1988*. Princeton University Press, New Jersey.

Henshall Kenneth G. 1999: *A History of Japan, From Stone Age to Superpower*. MacMillan Press LTD, London.

Hirakawa, Sukehiro 1989: "Japan's turn to the West". *Cambridge History of Japan, Volume 5, Nineteenth century*, s. 432-498. Edited by Jansen, Marius B. Cambridge University Press, Cambridge.

Irokawa, Daikichi 1995: *The Age of Hirohito, In Search of Modern Japan*. The Free Press, New York.

Jansen, Marius B 1989: "The Meiji Restoration". *Cambridge History of Japan, Volume 5, Nineteenth century*, s. 308-366. Edited by Jansen, Marius B. Cambridge University Press, Cambridge.

Shimazono, Susumu 2008: "State Shinto and Emperor Veneration". *The Emperors of Modern Japan*, s. 53-78. Edited by Shillony, Ben-Ami. Brill, Leiden.

Vesterinen, Ilmari 2012: *Shintolaisuus, Japanin Kansallisuskonto*. Tammerprint Oy, Tampere.

Vlastos, Stephen 1989: "Opposition movements in early Meiji, 1868–1885". *Cambridge History of Japan, Volume 5, Nineteenth century*, s. 367-431. Edited by Jansen, Marius B. Cambridge University Press, Cambridge.